

УДК 2-726.3+78.071.2](477.83/.86)“18”

ТВОРЧА СПАДЩИНА РОДИНИ СІНКЕВИЧІВ У МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ СХІДНОЇ ГАЛИЧНИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ

Марта Василевич

У статті вперше розглянуто життя та діяльність Івана-Хризостома й Ореста (батька і сина) Сінкевичів, вихованців перемишльської музичної школи, священників, регентів, композиторів-аматорів, близьких друзів Михайла Вербицького, автора музики Державного Гімну України, а також їхній вклад у розвиток музичної культури Східної Галичини ХІХ ст.

Ключові слова: перемишльська музична школа, Михайло Вербицький, Іван-Хризостом Сінкевич, Орест Сінкевич, музична культура Східної Галичини.

В статье впервые рассматриваются жизнь и деятельность Ивана-Хризостома и Ореста (отца и сына) Синкевичей, воспитанников Перемишльской музыкальной школы, священников, регентов, композиторов-аматоров, близких друзей Михаила Вербицкого, автора музыки Государственного Гимна Украины, а также их вклад в развитие музыкальной культуры Восточной Галиции ХІХ ст.

Ключевые слова: Перемишльская музыкальная школа, Михаил Вербицкий, Иван-Хризостом Синкевич, Орест Синкевич, музыкальная культура Восточной Галиции.

The life and work of Ivan-Khryzostom and Orest (the father and son) Sinkevych and their contribution to the development of musical culture of the ХІХ century Eastern Halychyna are considered in the article for the first time. They are known as the alumni of the Przemysl Musical School, the priests, choirmasters, amateur composers, close friends of the author of the national anthem of Ukraine Mykhailo Verbytskyi.

Keywords: the Przemysl Musical School, Mykhailo Verbytskyi, Ivan-Khryzostom Sinkevych, Orest Sinkevych, musical culture of Eastern Halychyna.

Духовність – той ґрунт, на якому ростуть і міцніють національні почуття – «потреба душі», за визначенням Івана Франка. Більшість культурних здобутків українців через історичні обставини тривалий час замовчувалися, щоб не сприяти проявам національної свідомості та патріотизму. У добу державної незалежності з'явилося більше можливостей відкривати несправедливо забуті сторінки культури, зокрема музичної. Дослідження історико-генеалогічного напрямку, розпочаті в останнє двадцятиліття, висвітлюють нерозривність традиції поколінь нації, яку так надаремно прагнули знищити в часи тоталітаризму. Тому збереження традицій і культури, вивчення найменших джерел інформації, що прийшли до нас із давнини, є надзвичайно актуальними, бо цей безцінний генетичний код, переданий предками, допомагає нам – нинішнім українцям – національно самостверджуватися. Дослідження історії власної родини, здійснене авторкою, покликане зробити певний внесок до культурологічного матеріалу стосовно музичного життя Східної Галичини ХІХ ст.

Вивчати життя і творчість Івана-Хризостома Сінкевича та його сина Ореста спонукало

зацікавлення власним родоводом. З молодості в пам'яті збереглася коротка розповідь нашої бабусі по мамі Антоніни Кипріянівни Янович (з роду Сінкевичів) про її діда-священника. Зараз важко сказати, чому вона не розповіла нам більше. Із часом з'явилося бажання докладніше дізнатися, ким були мої предки. Разом із братом Орестом [5] ми розпочали пошуки, і недаремно кажуть – хто шукає, той знаходить.

Першу згадку про І.-Х. Сінкевича було виявлено в Енциклопедії українознавства (т. 11; за ред. Володимира Кубійовича). Завдяки цій невеликій енциклопедичній статті довідалася про існування праці І.-Х. Сінкевича «Начало нотного пінія в Галицкой Руси. (Воспоминания старого священника)». Читаючи її, переживала все ним написане, адже йшлося про мого прапрадіда. Більше того, намагалася читати між рядками, добудовуючи логічні ряди, подовгу обдумувала прочитане, зіставляючи нову інформацію з тим, що вже знала. Стало зрозумілішим наше родинне захоплення музикою, зрештою, обрання мною професії музиканта.

У спогадах І.-Х. Сінкевич описав різні сторони життя тогочасних Перемишля,

ІСТОРІЯ

Львова, Чернівців. Однак найголовніше – це одне із цінних джерел про музичну культуру краю та важлива інформація про найближчого друга Івана-Хризостома Сінкевича композитора Михайла Вербицького. Також там уміщено згадку про молодшого сина І.-Х. Сінкевича – Ореста. Про нього моя бабуся зі спогадів свого батька, Кипріяна Сінкевича, сина Івана-Хризостома Сінкевича, Орестового старшого брата, розповідала, що був дуже музикальний, помер молодим. Після цього пошуки фактів та джерел стали ще ретельнішими.

На початку ХІХ ст. польська влада в Східній Галичині не тільки не сприяла розвитку української культури, а навпаки, усіма способами утримувала руське духовенство в неосвіченості, намагаючись його полонізувати. У семінарії, де викладали польські монахи-театинці¹, дозволялося розмовляти лише польською, служби наказували здійснювати за латинським обрядом. Звертатися до парафіян рідною мовою українським священикам заборонялося. Згадуючи своє дитинство, І.-Х. Сінкевич зазначив, що його вітчим удома з дітьми та дружиною радо говорив по-українськи, але із селянами мусив спілкуватися польською. Це засвідчує, що він навіть був патріотом, бо деякі священики строго стежили, щоб їхні діти взагалі не почули жодного «хлопського», тобто українського, слова. За таких обставин стан галицької музичної культури також був жалюгідним. У церквах панував досить примітивний дяківський спів «київського наспіву» – «самолівка» – одноголосний спів на слух, з голосу, часом із вторуванням у терцію, що поєднував у собі наспіви східного обряду з народною піснею. Щоправда, свого часу, як зазначав Йосиф з Болшова², навіть «існувала в повному складі вокально-інструментальна капела з прекрасним репертуаром старосвітських творів різних композиторів» [2, с. 187]. Відомо також, що подекуди на урочистих церковних службах, окрім співу, грав і оркестр. Проте оскільки цей спосіб музикування був більше притаманний католицькому обряду, то в галицьких селах прихожанами не сприймався й поступово занепадав. Зацитуємо І.-Х. Сінкевича: «Під

владою Польщі Галицька Русь мала так мало поваги, так низько впав церковний обряд, що в криласі співав лише сам дяк, бо всякий, хто носив сукняну капоту³ [тобто був добре вдягнений. – М. В.], в містечках ходив у костел, а в селі соромився в церкві співати, а із селян мало хто знайшовся, щоби дякові допомагав, а навіть якщо так і сталося, то обидва співали одним голосом. Навіть у Перемиському кафедральному соборі славний свого часу дяк Гелитович у перших десятиліттях цього століття співав у криласі сам» [7, с. 220].

Суттєвим засобом боротьби з католицизмом і полонізацією українського народу міг стати підйом загальної української культури, зокрема музичної. Саме священикам судилося понести в маси слово просвіти. Іван Франко зазначав, що «унія, котрої придержувалося духовенство [Галичини. – М. В.] від початку ХVІІІ віку, була менше ригористичною від православ'я, не забороняла духовним зацікавитися світськими науками і штуками. Оттим-то й вийшло таке, що коли на Україні нова література і новий театр вирости майже виключно працею і заходами світських людей, в Галичині довгий час, а зразу навіть виключно, плекателями руської літератури, науки, ба також музики і театру, були духовні» [10, с. 319]. За спогадами І.-Х. Сінкевича, 1816 року тогочасний перемишльський єпископ Михайло Левицький розпорядився, щоби священики у своїх парафіях навчали дітей грамоти й церковного співу, і це почали ретельно виконувати. Однак справжній розквіт музичної культури в Перемишлі розпочався приїздом до міста з Відня 1818 року єпископа Івана Снігурського, свідомого патріота і просвітителя. На той час осередком українства у Відні була греко-католицька церква Святої Варвари, у якій виховувалися всі віденські греко-католицькі семінаристи. У церкві співав чудовий хор, що перейшов сюди з каплиці при російському посольстві. У його виконанні й почув уперше твори Д. Бортнянського тогочасний парох цієї церкви І. Снігурський. Обійнявши посаду єпископа в Перемишлі, І. Снігурський своє захоплення професійним хоровим церковним співом переніс до Галичини й почав ак-

МАРТА ВАСИЛЕВИЧ. ТВОРЧА СПАДЩИНА РОДИНИ СІНКЕВИЧІВ...

тивно сприяти розвитку цього виду музичної культури. Капеланом єпископа тоді був Йосиф Левицький, енергійна людина і прекрасний організатор. Саме Й. Левицький створив хор, надзвичайно ретельно добираючи голоси. Так до хору потрапив юний І.-Х. Сінкевич.

Першим учителем співу Івана Хризостома Сінкевича був о. Гавриїл Шехович⁴, який добре знався на церковному співі, і коли вступив до семінарії, то навчав семінаристів. Від нього, завдяки своєму досконалому музичному слухові, пам'яті та вокальним здібностям, І.-Х. Сінкевич і перейняв, як пізніше згадував, «під час свят та інших okazji як мирські (польські) пісні, так і церковні «київського наспіву», що в семінарії зберігалися в переказах» [7, с. 221]. Уперше прилюдно заспівав ще зовсім малим хлопчиком (навчався в четвертому класі початкової школи в Перемишлі) на похороні свого шкільного товариша. Тогочасна традиція була такою, що на похороні старших гімназистів співали самі гімназисти, а на похорон «штубаків», тобто молодших школярів, гімназисти не йшли, – тому ніхто і не співав. І тоді десятирічний хлопчина, який серед похоронної тиші «дзвінким прекрасним сопрановим голосом затягнув похоронну пісню «Vernimm die letzte Dinge, Mensch, der du sterblich bist» [7, с. 221] (з нім.: «Вислухай останні речі, людино, що є смертна»), вразив жителів міста своєю відвагою. Пізніше в Перемишльській гімназії почав співати в півчому хорі, яким керував здібний гімназист Яків Неронович⁵. Обов'язком хору був супровід усіх великих свят та інших церковних урочистостей. Співали на той час і надалі «самолівкою» за «київським наспівом».

У 1829 році, за розпорядженням єпископа І. Снігурського, який давав гроші на розвиток музичної культури, при кафедральній церкві в Перемишлі було організовано хор і музичну школу, яка мала професійно навчати співаків для хору. Вочевидь, місцеві музиканти не мали достатньо знань, щоб викладати, тому для навчання хористів співу з нот Й. Левицький 1829 року запросив із Праги сина тамтешнього капельмейстера,

а пізніше – відомого музиканта й композитора Алоїзія Нанке. Хористи засвоювали теорію музики, вчилися грати на різних інструментах. Слід сказати, що в тогочасних умовах для учнів школи це було не так просто. За спогадами І.-Х. Сінкевича, хористи «змушені були зносити насмішки і зневагу з боку товаришів-поляків за те, що співали в руській церкві: «Idź ty diaku» [з польсь.: «Іди ти, дяче!»]. – М. В.], – говорили нам наші товариші з презирством» [7, с. 226]. Усупереч цьому, музична школа й хор стали центром культурного життя Перемишля, усі виступи церковного хору були значною подією, набравши форми відкритих концертів. За спогадами М. Вербицького, «школа стала консерваторією в мініатюрі, а хор дорівнював добрій опері» [1, с. 318]. Юстин Желехівський, священник, учитель Перемишльської гімназії, у своїй монографії про єпископа І. Снігурського писав: «Поміщики-поляки приїжджали на колясках до нашої церкви, щоб послухати в ній перший стрункий спів під орудою Алоїзія Нанке і втішитися вокальними творами Бортнянського, при тому послухати голосів: відмінного баса Вікентія Серсавого й дискантів Хризостома Сінкевича і Владислава Вербицького» [2, с. 194]. Одночасно в школі був заведений світський спів, вивчали твори В.-А. Моцарта, Й.-М. Гайдна, Б. Галуппі. Утім, основне місце належало творам Д. Бортнянського, якого українці Галичини відразу сприйняли як свого композитора. У пізнішій діяльності хормейстера І.-Х. Сінкевич теж найчастіше звертався до хорових творів саме цього композитора.

Найсприятливішим роком для хору І.-Х. Сінкевич вважав 1831. Однак невдовзі розпочалася епідемія холери, яка спричинила розпад хору. Дехто зі співаків помер, дехто виїхав до іншої місцевості. Захворів на холеру і єпископ І. Снігурський, а тому значно скоротилися його пожертви на музику. Перебувши літо у свого дядька, священника М. Заготинського, у с. Стрільки, 1833 року І.-Х. Сінкевич поїхав студіювати філософію відразу на другий курс – у восьмий клас Чернівецької гімназії. І там його неспокійна вдача завзятого музиканта дала про себе знати. Помітивши, що в греко-

ІСТОРИЯ

католицькій церкві на службі ніколи не буває «більше 10–11 чоловік», вирішив «мелодійним співом у церкві» витягнути руську (тобто українську) інтелігенцію з костелів. Першою композицією, яку почали вивчати з голосу (бо нотної грамоти не знали) кілька хористів, що їх відібрав молодий гімназист із місцевих «музикальних людей», була «Буди ім'я Господнє» Д. Бортнянського.

Заспівавши вперше в церкві, окрилений захопленими відгуками про виступ, І.-Х. Сінкевич ще рішучіше взявся до справи й організував хор, до якого ввійшли співаки-аматори з хорошими голосами. Це були: Дмитро Янович (надалі став священником) – баритон, Фелікс Шумлянський (пізніше був гувернером князя Чарторийського, потім концертував в Англії, працював викладачем музики у Львівській латинській семінарії) – бас, Антон Кохановський (майбутній бургомістр Чернівців і маршал буковинського сейму) – сопрано та Стебельський – альт. Уперше вони виконали цілу літургію Д. Бортнянського в листопаді 1833 року на похороні о. Теодора Лаврецького⁶ – першого пароха греко-католицької церкви в Чернівцях. Почувши спів самого І.-Х. Сінкевича, професор гімназії Барановський вигукнув: «Ви співаєте концертово, де ви того навчилися?» [7, с. 228].

Завдяки співу до церкви потягнулася українська інтелігенція. Сприяли їй підтримували розвиток хорového співу вищезгаданий професор філософії Барановський («синдяка і загорілий русин», за І.-Х. Сінкевичем), префект гімназії Глац і катехит Амтман (музикант, чех за походженням). Тоді ж І.-Х. Сінкевич скомпонував свої перші твори – два чотириголосні хори на слова Юліана Скопчинського «Śpiesznym krokiem tu przubywamy» (з польс.: «Швидким кроком сюди прибуваємо») і «Zyj w szczkściu i spokoju» (з польс.: «Живи в щасті і спокої»). Обидва твори 1835 року були записані в протоколі приходу Гусаків з приміткою «слова Юліана Скопчинського, музика Іоана Хр. Сінкевича». Прем'єрне виконання відбулося на іменинах Барановського, а потім – з нагоди дня народження імператора. Пізніше у Львові І.-Х. Сінкевичу довелося почути від вихованців Львівської

латинської семінарії, що це польські пісні, і вони набагато кращі, ніж українська пісня «Многая літа». Після закінчення гімназії І.-Х. Сінкевич одержав принагідні пропозиції залишитися вчителем співу в чернівецькій гімназії, але він поспішив до Галичини, де, як сам висловився, йому «як улюбленцеві І. Снігурського відкривалося широке поле» [7, с. 228].

У 1835 році І.-Х. Сінкевич вступив до Львівської греко-католицької семінарії. Окрилений успіхами на музичній ниві в Чернівцях, активно взявся до навчання семінаристів нотного співу, проте отримав сильний спротив з боку ректора та й самих семінаристів. Виховані на співі «самолівкою», вони вважали її «руським» (українським) співом, а спів з нот – «німецьким», чужим, а тому не мали особливого бажання вчитися. Знову І.-Х. Сінкевич старанно підбирав серед семінаристів голоси, віддаючи перевагу землякам-перемішлянам, які вміли читати ноти. Навчання в хорі розпочали Теофіл Кордасевич, Антоній Гелитович, Спиридіон Алексевич, Йоан Гумецький та львів'янин Климентій Подляшецький. У 1836 році співаки отримали дозвіл заспівати в церкві, де й виконали твори «В руки твої, Господи» та «Днешь зі мною будеш в раї» Й. Гайдна, український текст до яких скомпонував один із семінаристів, музикант і прекрасний скрипаль Йосиф Левицький. Однак особливого враження на львівську публіку, вороже настроєну проти співу з нот, виступ хору не справив. Ректор семінарії Телеховський пригрозив хористам за виконання фуги «Спаси нас» та псалма «Велич слави Його» виключенням із гімназії. Ще більше ополчився проти хору пізніший ректор В. Левицький⁷, який після виконання псалма Д. Бортнянського «І почутий сотворить голос хвали Його» обурено заборонив робити із церкви театр. Проте хористи продовжували репетиції вдома в І.-Х. Сінкевича, вивчаючи як церковні, так і світські (зокрема німецькі) пісні. Боротьба з противниками нотного співу тривала довгі три роки. Допоміг випадок. У 1837 році новий ректор Г. Яхимович⁸, який не був прихильником нотного співу, розпорядився приготувати виступ хо-

МАРТА ВАСИЛЕВИЧ. ТВОРЧА СПАДЩИНА РОДИНИ СІНКЕВИЧІВ...

ру на висвячення мукачівського єпископа В. Поповича. Репетиції ускладнював розклад занять у семінарії, тому І.-Х. Сінкевич навіть записався до семінарської лікарні, щоб не ходити на лекції й мати можливість працювати з хором. Вивчили восьмиголосний концерт Д. Бортнянського «Тебе, Бога, хвалим». А щоб не допустити «самолівки», І.-Х. Сінкевич скомпонував два власні твори на чотири голоси: «Прийдіте, поклонімся» та «Хресту Твоєму поклоняємося, Владико». Крім них, на святкуванні були виконані також «О тобі радується» та «Отче наш» Д. Бортнянського. Прекрасним співом хору були захоплені присутні на виступі перемишльський єпископ І. Снігурський, латинський архієпископ Ф. Піштек, новосвячений єпископ В. Попович і письменник та священик О. Духнович⁹. Ф. Піштек захоплювався чудовими голосами й бездоганним виконанням цих масштабних творів, висловив думку, що співаки могли б навіть у Празі здивувати слухачів, і цікавився, хто навчив хористів. Ректор пояснив, що навчав «вихованець Сінкевич». А на запитання Ф. Піштека «Де навчався вчитель – в Празі чи у Римі?» І. Снігурський відповів, що І.-Х. Сінкевич навчався в Перемишлі, у створеному ним закладі. Також додав, що бажав би поширення нотного співу по всій провінції. Звертаючись до ректора, запропонував знайти викладача співу для семінарії та зобов'язався виплачувати йому від себе 100 злотих ринських¹⁰ щорічно. Проте Г. Яхимович цю пропозицію не підтримав, промовчав, тим самим показавши відмову, бо вперто вважав необхідним навчати співаків лише так званого руського співу.

За це хористи помстилися ректорові у свій спосіб. Під час служби в церкві Святого Юра на Великдень вони раптово припинили співати. Один із семінаристів, одразу після повернення з церкви до семінарії, голосно викрикував «Сінкевичеві на віват!». За це ректор викликав І.-Х. Сінкевича на розмову й пригрозив виключенням, на що юнак попросив звільнення на папері – воно дало б йому можливість бути прийнятим до опери. Це ще раз підтверджувало обдарування І.-Х. Сінкевича як співака. Утім, ніхто звільнений не був. Через певний час ректор

представив І.-Х. Сінкевичу нового вчителя співу – Марека. На питання ректора, із чого треба починати навчання, І.-Х. Сінкевич, розуміючи значення західноєвропейської нотації для розвитку української музики, відповів: «З ґами С, D, E, F, G, A, H» [7, с. 232]. На це консервативний Г. Яхимович сказав, що треба притримуватися «руських нот», якими є ірмологіон¹¹. Натомість Марека, коли довідався, що в «руському співі» лише 6 знаків для позначення звуків, обурено заявив, що такої хибної теорії він дотримуватися не може. Подальше навчання співу з нот у Львівській семінарії йшло мляво й поступово занепадало. Урешті, щоб врятувати ситуацію, єпископ І. Снігурський дав розпорядження ректорові семінарії прийняти за вчителя співу М. Вербицького. Як зазначав І.-Х. Сінкевич, саме «Вербицький зайнявся навчанням вихованців нотному співу зі старанням, властивим людям високих моральних якостей і справжнього поклонання» [7, с. 234].

Як писав історик Орест Субтельний, рівень тогочасної богословської освіти в Східній Галичині був «незадовільним» [8, с. 195]. Навчаючись у Львівській семінарії, І.-Х. Сінкевич, як і інші вихованці, повинен був задовольнятися тільки студіюванням богословських підручників, тому що, «крім підручників і “Rozmaitości”, додатку до “Gazety Lwowskiej”, не дозволено було нічого більше читати» [7, с. 238]. Розмовляли вихованці лише польською, бо на той час усі, хто не був «хлопом», тобто селянином, говорили по-польськи. Ті, які в майбутньому мали стати пастирями руського народу, про цей народ майже нічого не знали, і не було жодної можливості для самоосвіти. Якщо у вихованця знаходили заборонену літературу, то це могло призвести до виключення із семінарії та навіть арешту. Проте спрагли знань семінаристи, а серед них і І.-Х. Сінкевич, намагалися потайки читати заборонені книжки та спілкуватися з польськими емігрантами, які після невдалого польського повстання 1830–1831 років почали пропагувати свої ідеї в Галичині. Саме від них семінаристи, які зовсім не знали історії Русі, довідувалися, що «на Русі були страшенні негаразди, князі постійно між со-

ІСТОРІЯ

бою сварилися, воювали, нападали один на одного, виколували собі очі, то ж велике щастя для руського народу, що потрапив під володіння Польщі як рівний з рівними» [7, с. 238]. Не маючи достатніх знань, серед кількох семінаристів піддався на цю пропаганду також І.-Х. Сінкевич. Дійшло до того, що, перейняті «польським фанатизмом», вони почали ненавидіти тих товаришів, які вважали себе руськими. Тривалий час після закінчення семінарії І.-Х. Сінкевич був для польської влади політично підозрюваним, жив у постійному страху за власну долю та долю своєї сім'ї. Проте із часом зрозумів, що фраза «*gówny z gównymi*» була лише приманкою, а насправді – порожнім звуком. Він активно взявся до вивчення історії Русі, у результаті чого прийшло усвідомлення власної національності й бажання «*посильно служити руському народові*». Таким чином, на його думку, й інші «*руські люди настільки захоплені пропагандою польської еміграції, що охоче були б пішли за польську ідею на смерть, перемінилися в найперших борців за Русь*» [7, с. 238].

Дружні взаємини І.-Х. Сінкевича з М. Вербицьким – ще одна важлива сторінка біографії цих галицьких митців. Хлопці зблизилися під час навчання в гімназії, зріднила їх не лише музика, але й спільна сирітська доля. І.-Х. Сінкевич утратив батька, будучи немовлям, його виховував вітчим. Михайло теж ріс сиротою, ним і його братом Володиславом опікувався єпископ І. Снігурський, який був їх близьким родичем. І.-Х. Сінкевич добре грав на гітарі, навчив грати й М. Вербицького, і той, коли потрапив до лікарні, щоб не нудьгувати, «*днями і ночами грає на гітарі, довівши свою гру до досконалості*», як згадував І.-Х. Сінкевич. Щира дружба, любов і повага між двома музикантами тривала впродовж усього життя. І.-Х. Сінкевич, який і сам не жив на широку ногу та змушений був пастирською працею утримувати свою родину, намагався хоча б трохи допомагати матеріально М. Вербицькому, який через окремі обставини мусив жити дуже скромно. Як священику, йому завжди діставалися чи не найбідніші парафії, тому 1855 року І.-Х. Сінкевич звернувся до церковного на-

чальства й виклопотав для друга заможнішу парафію в Млинах. М. Вербицький у свою чергу працював у Львові вчителем і був наставником сина І.-Х. Сінкевича – Ореста. У своїх спогадах І.-Х. Сінкевич присвятив М. Вербицькому окремий розділ, з теплотою згадував про нього, називав «*найкращим галицько-руським композитором, автором славної “Симфонії” і музики до мелодрам “Підгіряни”, “Сільські плені-потенти” і численних церковних і мирських квартетів*» [7, с. 233].

На жаль, немає інформації, чому І.-Х. Сінкевич обірвав свою музичну кар'єру. Можливо, причиною стали матеріальні нестатки, а праця священика давала хоч якийсь стабільний прибуток. У 1839 році І.-Х. Сінкевич одружився і був висвячений на священика. Працював на душпастирській ниві в різних селах – Радохінцях Нижанківського деканату Мостиського повіту, Гусакові Мостиського деканату Мостиського повіту, а найдовше – з 1843-го по 1883 рік – у селі Любіні Яворівського деканату Яворівського повіту, де народилися всі його діти. У 1888 році, на схилі літ, на прохання друзів взявся за перо, щоб, як він висловився, «*скласти ґенезу нотного пінія в Галичині*». Так з'явився його літературний твір «*Начало нотного пінія в Галицкой Руси (Воспоминанія старого священника)*», який того самого року був видрукуваний у газеті «*Бесіда*» (ч. 1–6). Останні шість років свого життя І.-Х. Сінкевич був парохом у селі Тустановичі Дрогобицького деканату, де 1889 року помер. Завдяки статті Романа Тарнавського в газеті «*Нафтовик Борислава*» стало відомо, що могили І.-Х. Сінкевича та його дружини до цього часу збереглися на цвинтарі біля церкви Святого Миколая в Тустановичах (нині це передмістя м. Борислава Львівської обл.).

Відомо, що в родині І.-Х. Сінкевича та його дружини Людвіки (з роду Левицьких) було троє синів: Кипріян (1843–1908), Орест (1845–1870) та Анатоль (1853–1906). Є припущення, що в Сінкевичів була ще й донька Марія (1856–1873), яка 12 вересня 1872 року вийшла заміж за Константина Чеховича, пізніше – єпископа в Перемишлі. Здогадка ґрунтується на фактах, почерпнутих зі

статті Адама Щупака «Biskup Konstantyn Czechowich. (1847–1915). W setną rocznicę śmierci» (з польс.: «Константин Чехович (1847–1915). В соту річницю смерті») [11]. У цій статті як місце народження дружини єпископа Марії Сінкевич названо село Любіні Яворівського повіту. Із Шематизму Перемишльської єпархії довідуємося, що саме в цей час (з 1843-го по 1883 рр.) у Любінях парохом був І.-Х. Сінкевич. Окрім того, співпадає в часі період навчання Івана-Хризостома Сінкевича та Йосифа (за першоджерелом) Чеховича, батька Константина, у Львівській семінарії. Та й пізніше їхні парафії були в сусідніх селах. А Константин навчався в семінарії приблизно в один час із Орестом Сінкевичем. Тому цілком імовірно, що обидві родини були близько знайомі й дружили. На жаль, молода пара прожила разом лише 11 місяців, і зовсім юною дружина померла.

Своїм сином батько дав добру освіту, вони закінчили семінарію, усі свого часу були висвячені на священників, отримавши парафії в різних селах. Звісно, удома від батька вони одержали хорошу підготовку з теорії музики, вчилися грати на гітарі, фортепіано. Музика супроводжувала їх і під час навчання в гімназії та семінарії. Найбільш музично обдарованим виявився Орест. Вступивши до Перемишльської гімназії із ґрунтовними знаннями нотної грамоти, він активно продовжував вивчати музику. У 1858 році, співаючи в хорі, Орест звернув увагу, що гімназисти співають у церкві одні й ті самі пісні на слух, бо вчитель співу Седляк не дуже старанно навчає їх нотної грамоти. Юнак вирішив це змінити. Він перестав ходити на хор, а гімназистів збирав у себе на квартирі й там навчав їх нотної грамоти та проводив репетиції. У цьому допомагав йому старший брат Кипріян. Завдяки їхній спільній наполегливій праці вже в 1862 й 1863 році гімназисти впевнено співали з нот, збагативши таким чином свій репертуар. Побачивши таку заповзятість молодого Сінкевича, катехит Перемишльської гімназії о. Ю. Желехівський призначив його «предпівчиком» церковного співу. Для того щоб оптимізувати навчання своїх учнів, 1864 року Орест за допомогою батька

уклав підручник зі співу, який досить довго використовували в Перемишльській гімназії для вивчення церковного співу. Згодом О. Сінкевич подав до дирекції гімназії прохання дозволити вести уроки співу в гімназійному залі. Побачивши заповзятість юнака, дирекція дала йому такий дозвіл, а учням наказала відвідувати ці уроки. Для роботи бракувало нотного матеріалу, тому О. Сінкевич виписав з Києва збірник «Пісні, думки і шумки руського народу на Подолі і в Малоросії» Антонія Коціпінського, що тоді вважався дуже серйозною науково-етнографічною публікацією українського музичного фольклору та водночас прекрасним матеріалом для домашнього музикування.

Саме тоді до Перемишля для продовження навчання в семінарії повернувся Анатоль Вахнянин¹². За його «Споминами з життя», ще в гімназійні роки, завдяки тому, що «до Перемишля часто навідувалася родина Леонтовичів (Павло і Петро), о. Сінкевич, композитор Михайло Вербицький» [3], він мав нагоду добре ознайомитися не лише із церковною, але й зі світською музикою, зокрема з такими піснями, як «Козак пана не знав з віка», «Як ніч мя покриває», «Корона золотая», «На долині при Чигирині», «Під дубиною, під зеленою сидів голубець з голубиною», «Мир вам, браття» тощо. Повернувшись 1863 року до рідного міста, майбутній композитор одразу об'єднав здібну й активну молодь у товариство «Громада», створивши при ньому співочий гурток, до якого ввійшли Іван Вахнянин, Юліан Медвецький, Теофіль Скобельський, Омелян Зубрицький, Михайло Людкевич, Діонісій Яминський, Антін Бачинський, Йосиф Вітошинський, Йосиф Кордасевич, Йосиф Шведзинський, а серед них – брати Орест і Кипріян (А. Вахнянин пише «Платон», але це, очевидно, помилка) Сінкевичі. У 1865 році, до роковин смерті Тараса Шевченка, уперше прозвучав концерт української пісні, підготований цим гуртком.

У 1866 році Орест Сінкевич вступив до Львівської греко-католицької семінарії. Вивчав українську та французьку мови, викладав спів семінаристам, допомагаючи собі в цьому грою на гітарі та фортепіано.

ІСТОРИЯ

Саме тоді у Львові проживав близький друг родини Сінкевичів, відомий уже на той час композитор М. Вербицький. Тому 1869 року на запрошення батькового приятеля Орест поселився в нього вдома, а М. Вербицький заопікувався ним, як сином. Помітивши непересічні здібності юнака до музики, М. Вербицький дав йому уроки поліфонії (генерал-басу, як це тоді називалося) і композиції. Під керівництвом М. Вербицького юнак написав музичні твори не лише на чотири голоси, але й для оркестру. На жаль, є лише згадка про ці твори, а їх самих поки що не вдалося знайти, хоча ймовірно, що десь в архівах самого М. Вербицького можуть зберігатися і твори О. Сінкевича. Мали місце також спільні домашні музичування М. Вербицького зі своїм учнем. Так, у праці «Галицька гітарна традиція XIX століття (виконавство та творчість)» доцент Львівської музичної академії Вікторія Сидоренко згадує, що в збірнику для голосу й гітари М. Вербицького пісня «Ох, Гриць Мазниця» має так означене авторство: «Спів: Вербицького, Гітара: Сінкевича» [6, с. 20]. Є там і «Думка Українська», автор якої – теж Сінкевич. Рукописи цих творів, як зазначає В. Сидоренко, зберігаються в архівних фондах бібліотеки ЛНМА ім. М. В. Лисенка. Дослідниця зраховує Сінкевича до «представницької персоналії мистецьких постатей», які творили «зразки гітарного бідермаєру¹³» в Галичині, але, сумніваючись, автор біля прізвища пише ініціали «О. (або І.)» [6, с. 21]. Беручи до уваги те, що І.-Х. Сінкевич віддавав перевагу компонуванню хорових творів, а під час творчого періоду життя М. Вербицького поряд з ним був саме Орест Сінкевич, то з великою ймовірністю можна припустити, що він і є автором цих творів.

М. Вербицький радів надзвичайним успіхам свого здібного учня, примовляючи: «Тепер галицька Русь буде по моїй смерті забезпечена, бо в ньому буде мати свого композитора» [7, с. 235]. У свою чергу Орест Сінкевич передав здобуті знання з поліфонії (генерал-басу) майбутньому галицькому композиторові Віктору Матюку. У 1869 році О. Сінкевич одружився та був висвячений на священика. Однак, на пре-

великий жаль, улітку 1870 року помер від тифу в Стрию. Вражений цією смертю, М. Вербицький написав кілька творів і присвятив їх своєму учневі. На титульній сторінці рукописного збірника каліграфічним почерком М. Вербицького зазначено: «Для любезного Ореста Сінкевича». Рукопис містить X Симфонію Ре-мажор та три пісні для чотириголосного чоловічого хору під загальною назвою «Жаль» (слова Володимира Шашкевича¹⁴). Інформацією про присвяту та можливість взяти до рук копію рукопису завдячуємо головному диригентові Чернівецької філармонії панові Йосипу Созанському, який провів копітку роботи: відшукав, відредагував і видав партитури всіх десяти симфоній М. Вербицького, а пізніше з оркестром здійснив їх запис.

Невдовзі, у грудні 1870 року, відійшов у горній світ і сам Михайло Вербицький.

Віддаючи належне діяльності Івана Хризостома Сінкевича, дослідники називали його «метром перемишльської школи», «першим біографом Михайла Вербицького». Звернімося знову до «Споминів з життя» Анатолія Вахнянина. Описуючи тогочасний Перемишль, він зауважує, що «Перемишль був неначе розсадником музикального життя русинів, в якому брали живу участь музикальні родини Раствецьких, Леонтовичів, Сінкевичів, Менцінських, Витошинських, Лаврівських, Войтовичів, Носалевичів, Кордасевичів і других» [3].

Упродовж дослідження теми виявилось доволі багато маловідомих або зовсім невідомих фактів, які дають натхнення не полишати пошуків, сподіваючись на нові цікаві відкриття.

Примітки

¹ Монахи-театинці, театинці, театіни – чоловічий священицький орден римо-католицької церкви, заснований святим Каєтаном Тієнським.

² Йосиф з Болшова – псевдонім о. Йосифа Левицького (1810–1863), автора статей на теми музичного мистецтва.

³ Капота – старовинний верхній одяг із купованих тканин, схожий на жупан.

⁴ Гавриїл Шехович (1793–1842) – священик Перемишльської єпархії.

⁵ Яків Неронович (1801–1899) – декан Порохницького деканату.

МАРТА ВАСИЛЕВИЧ. ТВОРЧА СПАДЩИНА РОДИНИ СІНКЕВИЧІВ...

⁶ Теодор Лаврецький (1755–1833) – греко-католицький священник, перший декан Буковинського деканату.

⁷ Венедикт Левицький (1783–1851) – український греко-католицький церковний діяч, педагог, професор і ректор Львівського університету.

⁸ Григорій Яхимович (1792–1863) – львівський митрополит, ректор духовної семінарії в 1849–1859 роках, громадський діяч консервативного напрямку.

⁹ Олександр Духнович (1803–1865) – закарпатський греко-католицький священник, письменник, педагог, поет і культурний діяч.

¹⁰ Злотий ринський – поширена в Україні, особливо в Галичині, українська назва австрійської та німецької валюти – гульдена.

¹¹ Ірмологіон – співацька православна книга, збірник ірмосів (давньоруських гімнів) православної служби. Походить з Візантії (X ст.).

¹² Анатоль Вахнянин (1841–1908) – український громадсько-політичний діяч, композитор, педагог та журналіст.

¹³ Бідермаєр, міщанський романтизм – напрям у німецькому й австрійському мистецтві (1830–1840).

¹⁴ Володимир Шашкевич (1839–1885) – український письменник, народовець, освітньо-культурний діяч. Син Маркіяна Шашкевича.

2. *Волинський Й.* Дмитро Бортнянський та Західна Україна / Йосип Волинський // Українське музикознавство. – Київ, 1977. – Ч. 6. – С. 185–200.

3. *Качкан В.* Анатоль Вахнянин і його роль у розвитку культури Західної України [Електронний ресурс] / Володимир Качкан // Режим доступу : http://nte.etnolog.org.ua/zmist/2003/N1_2/Art_2.html.

4. *Новакович М.* Михайло Вербицький. Ювілейні роздуми / Мирослава Новакович // Наше слово. – 2015. – № 10. – 8 берез.

5. *Пушик О.* Священик Іван Хризостом Сінкевич (біографічний нарис) / Орест Пушик // Студії мистецтвознавчі. – Київ, 2015. – Чис. 3 (51). – С. 29–35.

6. *Сидоренко В.* Галицька гітарна традиція XIX століття (виконавство та творчість) [Електронний ресурс] / Вікторія Сидоренко. – Режим доступу : <http://elib.nplu.org/view.html?id=1330>.

7. *Сінкевич І.-Х.* Начало нотного пінія в Галицкой Руси (Воспоминания старого священника) / Іван Хризостом Сінкевич // Дух і ревність. Владика Снігурський та інші перемишляни / упоряд. Володимир Пилипович. – Перемишль ; Львів, 2002. – С. 220–246.

8. *Субтельний О.* Україна: історія / Орест Субтельний. – Київ : Либідь, 1991. – 510 с.

9. *Тарнавський Р.* Загадка одного поховання / Роман Тарнавський // Нафтовик Борислава. – 2013. – 2 жовт.

10. *Франко І.* Руський театр у Галичині до р. 1864 / Іван Франко // *Франко І.* Зібрання творів : у 50 т. – Київ : Наукова думка, 1981. – Т. 29. – С. 319–336.

11. *Szczupak A.* Biskup Konstantyn Czechowich (1847–1915). W setną rocznicę śmierci / Adam Szczupak // Перемиські архієпархіяльні відомості. – 2014. – Рік XI. – Ч. 16. – С. 295–322.

Джерела та література

1. *Вербицький М.* О пінію музикальнім / Михайло Вербицький // Галичанин : альманах. – Львів, 1863. – Кн. 1. – Вип. 2.

SUMMARY

The preservation of traditions and culture, investigation of the smallest data sources from the old times are considered to be unusually actual thing, helping the nation to find its own identity. At early XIXth century Polish authorities in Eastern Halychyna has not favoured the development of Ukrainian culture and intended to polonise the clergy of Halychyna within which Ukrainian culture is also developing.

The priest, chapel-master and amateur composer Ivan-Khryzostom Sinkevych and his sons Orest and Kypriyan are considered among those artists who have introduced progressive methods of music execution, founded on the Western-European musical school traditions, into practice enthusiastically.

While studying in high schools and seminary in Pszemysl, Chernivtsi and Lviv, despite the opposition of separate people, I. Sinkevych has consolidated particular singers into choirs, taught them musical theory, enriched their repertoire with the pieces of D. Bortnianskyi and composed his own music. As far back as in the high school of Przemysl I. Sinkevych has made friends with M. Verbytskyi and their friendship lasts till the death of M. Verbytskyi. In his *The Beginning of Music Singing in Halician Rus (The Old Priest Reminiscences)* (1888) I. Sinkevych has devoted a separate section to his friend.

ІСТОРИЯ

Orest, the son of Ivan Khryzostom, who is extremely talented, has continued the educational work of his father. He has entered the Przemyśl High School with a good knowledge of music theory and continued to study music. He has taught music theory to the students with the help of his elder brother Kypriyan, conducting the choir rehearsals and enriching its repertoire in such a way. Studying at Lviv Greek-Catholic Clerical Seminary, Orest stays at M. Verbytskyi house. M. Verbytskyi has given him polyphony lessons and helped to grow as a composer. In 1879 O. Sinkevych has died because of typhus suddenly. M. Verbytskyi has been impressed by his death and composed several pieces under the general title *Sorrow*, devoting them to his student.

Paying tribute to the activities of Ivan-Khryzostom Sinkevych, the investigators call him *the Master of Przemyśl School* and *Mykhailo Verbytskyi the first biographer*. Sinkevych family has assisted the establishment of Ukrainian musical culture with the other similar artistic families of Halychyna in historically difficult times.

Keywords: the Przemyśl Musical School, Mykhailo Verbytskyi, Ivan-Khryzostom Sinkevych, Orest Sinkevych, musical culture of Eastern Halychyna.